

॥ ८ ॥ सतंशोकेत्यत्रपुत्रशोकेत्येवंपाठः संतापोऽतर्बहिर्दाहः विवृलत्वंबाह्येन्द्रियचलनशून्यत्वं विषण्णमूढमनोयस्य ॥ ९ ॥ किंनिति मूढाःसर्वेपिशोच्याःशोकाक्रान्ताश्चेत्यतोनिःशोकंपदमन्वेष्टव्यमित्यर्थः ॥ १० ॥ तदेवाहत्वमिति त्वंचाहंचेतिभोक्तृवर्गोक्तः येचेतिदेहेन्द्रियवियदादिर्भोग्यवर्गः तद्व्ययतआगतंयत्रलवणोदकवल्लीयतेतद्वैतमशोकंपदंनैतुसशोकमित्यर्थः तथाचश्रुतीभवतः तत्रकोमोहःकःशोकएवत्वमनुपश्यतइतिद्वितीयाद्वैभयंभवतीतिच ॥ ११ ॥ तत्रबुद्धिरुपपत्तिः तपस्तदालोचनं समाधिर्बुद्धेरेकत्रपर्यवसानं ज्ञानंसाक्षात्कारः श्रुतंएतेष्वर्थेषुप्रमाणं ॥ १२ ॥ तत्रबुद्धिमाह सार्धद्वयेन पश्येति व्यतिषिक्ता निव्याप्तानिउत्तमाधममध्यामिदेवतिर्यङ्मनुष्यादीनि कर्मसुनिमित्तभूतेषु ॥ १३ ॥ एवंकर्मजंदुःखंदेवादीनामप्यस्तीतिदृश्यमानभूतदृष्टान्तोपपाद्यतन्निवृत्तावप्युपपत्तिमाह आत्मेति योयमहमितिप्रतीति गोचरआत्मासोपिनममचिन्मात्रस्यस्वरूपं चिद्भास्यत्वात्तस्य भास्यभासकयोश्चघटालोकयोःप्रसिद्धोभेदः एवमहमर्थाच्चिदात्मानंविविच्यतत्रैवपृथिव्याद्यध्यस्तमितिसर्वस्यतदनन्यत्वमाह सर्वावा

अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं ॥ यथासेनजितंविप्रःकश्चिदेत्याब्रवीत्सुहृत् ॥ ८ ॥ पुत्रशोकाभिसंतमंराजानंशोकविबृलं ॥ विषण्णमनसंदृष्ट्वाविप्रो वचनमब्रवीत् ॥ ९ ॥ किंनुमुत्स्यसिमूढस्त्वंशोच्यःकिमनुशोचसि ॥ यदात्वामपिशोचंतःशोच्यायास्यंतितांगतिं ॥ १० ॥ त्वंचैवाहंचयेचान्येत्वामुपासंतिपार्थिव ॥ सर्वतत्रगमिष्यामोयतएवागतावयं ॥ ११ ॥ सेनजिदुवाच काबुद्धिःकितपोविप्रकःसमाधिस्तपोधन ॥ किंज्ञानंकिंश्रुतंचैवयत्प्राप्यनविषी दसि ॥ १२ ॥ ब्राह्मणउवाच पश्यभूतानिदुःखेनव्यतिषिक्तानिसर्वशः ॥ उत्तमाधममध्यानितेषुतेष्विहकर्मसु ॥ १३ ॥ आत्मापिचायंनममसर्वावापृथिवीमम ॥ यथाममतथान्येषामितिचिंत्यनमेव्यथा ॥ एतांबुद्धिमहंप्राप्यनप्रदृष्ट्येनचव्यथे ॥ १४ ॥ यथाकाष्ठंचकाष्ठंचसमेयातामहोदधौ ॥ समेत्यचव्यपेया तांतद्वद्रूतसमागमः ॥ १५ ॥ एवंपुत्राश्चपौत्राश्चज्ञातयोबांधवास्तथा ॥ तेषांस्नेहोनकर्तव्योविप्रयोगोध्रुवोहितैः ॥ १६ ॥ अदर्शनादापतितःपुनश्चादर्शनंगतः ॥ नत्वासौवेदनत्वंतंकःसन्किमनुशोचसि ॥ १७ ॥

पृथिवीममस्वरूपमिति एतदेवाभ्यासेनद्रव्यति यथाममेति अयंभावः यथादर्पणप्रतिबिंबितंमुखंनस्वरूपतःस्वमुखंदृश्यत्वात् नाप्यन्यत् तद्व्यतिरेकेणाभावात् एवंमायाकल्पितेषुइन्द्रियमनोऽविद्यादर्पणेषुस्थूलसूक्ष्मसूक्ष्मतरेषुप्रतिफलितश्चिदात्माविराट्सूत्रांतर्यामिभावेनदृश्योनप्रत्यगात्मानापिततोऽन्यइति एवमुपपन्नमात्मैकत्वं चिंत्यध्यानेनसाक्षात्कृत्यनमेव्यथेतत्फलमुक्तं तद्व्याचष्टेतामित्यर्थेन हर्षोपिदृष्टेवैतिभावः ॥ १४ ॥ बुद्धिमुक्त्वातपआह यथेत्यादिना ॥ १५ ॥ तपःफलमाह एवमिति ॥ १६ ॥ अदर्शनादिति नास्तिदर्शनंदृश्यत्वेनद्रष्टृत्वेनवाप्रकाशोयस्यतददर्शनंशुद्धचिन्मात्रंतस्मात् आपतितस्तवपुत्र इतिशेषः त्वात्वांचिन्मात्रंअसौपुत्रोनवेद स्वमोपलब्धपुरुषवत्त्वत्कल्पनामात्रत्वात्तस्य तथात्वमपितंचिन्मात्रंनवेत्थचितश्चिद्वोचरत्वायोगात् किमनुशोचसीत्यस्यअयंभावः शोच्यःपुत्रःकिंस्विदात्माउताचिद्रूपोदेहोवा नायः चितएकत्वादविनाशित्वाच्च कःकेनशोच्यः नांत्यःलोष्टादेरपिशोच्यतापत्तेरिति ॥ १७ ॥